

कक्षा – नवमी (2021-22)

संस्कृतम् (कोड नं. 122)

आहत्य-अङ्काः - 80+20

आहत्य-कालांशाः - 200

वार्षिकमूल्याङ्कनाय निर्मिते प्रश्नपत्रे भागद्वयं भविष्यति –

‘अ’ – भागः (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

40 अङ्काः

अनुप्रयुक्त – व्याकरणम्

25 अङ्काः

55 कालांशाः

पठितावबोधनम्

15 अङ्काः

30 कालांशाः

‘आ’ – भागः (वर्णनात्मकाः)

40 अङ्काः

अपठित – अवबोधनम्

10 अङ्काः

25 कालांशाः

रचनात्मक – कार्यम्

15 अङ्काः

40 कालांशाः

पठित – अवबोधनम्

15 अङ्काः

50 कालांशाः

भागानुसारं विषयाः मूल्यभारः च

‘अ’ – भागः (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)		40 अङ्काः
खण्डः	विषयाः	मूल्यभारः
अनुप्रयुक्त – व्याकरणम्		
1.	सन्धयः	1×4=4
2.	शब्दरूपाणि (1+1+1+1)	1×4=4
3.	धातुरूपाणि (3+1)	1×4=4
4.	कारक-उपपदविभक्तयः	1×4=4
5.	प्रत्ययाः	1×4=4
6.	सङ्ख्याः	1×3=3
7.	उपसर्गाः	1×2=2
पूर्णभारः		25 अङ्काः
पठित – अवबोधनम्		
8.	प्रश्ननिर्माणम्	1×5=5
9.	प्रसङ्गानुसारम् अर्थचयनम्	1×4=4
10.	भाषिककार्यम् (पाठाधारितम्)	1×6=6
पूर्णभारः		15 अङ्काः
सम्पूर्णभारः 40 अङ्काः		

‘आ’ – भागः (वर्णनात्मकाः प्रश्नाः)		40 अङ्काः	
खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	मूल्यभारः
अपठित – अवबोधनम्			
11.	एकः गद्यांशः (80-100 शब्दपरिमितः)	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मकौ शीर्षकम् भाषिककार्यम्	1×2=2 2×2=4 1×1=1 1×3=3
		पूर्णभारः	10 अङ्काः
रचनात्मक – कार्यम्			
12.	औपचारिकम् अथवा अनौपचारिकं पत्रम् (मञ्जूपायाः सहायतया पूर्णं पत्रं लेखनीयम्)	निबन्धात्मकः	½×10=5
13.	चित्रवर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम्	पूर्णवाक्यात्मकः	1×5=5
14.	हिन्दी/आङ्ग्लभाषातः संस्कृतेन अनुवादः	पूर्णवाक्यात्मकः	1×5=5
		पूर्णभारः	15 अङ्काः
पठित – अवबोधनम्			
15.	गद्यांशः	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मकौ	½×2=1 1×2=2
16.	पद्यांशः	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मकौ	½×2=1 1×2=2
17.	नाट्यांशः	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मकौ	½×2=1 1×2=2
18.	अन्वयः	निबन्धात्मकः	½×4=2
19.	घटनाक्रमानुसारं वाक्यलेखनम्	निबन्धात्मकः	½×8=4
		पूर्णभारः	15 अङ्काः
सम्पूर्णभारः 40 अङ्काः			

‘अ’ भागः 40 + ‘आ’ भागः 40 = सम्पूर्णभारः 80 अङ्काः

Examination Structure 2021-22

Sanskrit (Code - 122)

Class - IX

Type of Question	No. of Question	No. of Division	Mark per Question	Total Marks
MCQ 1 Mark	$4+4+4+4+4+3+2+5+4+6=40$	10	1	40
VSA ½ Mark	$2+2+2=6$	3	½	3
VSA 1 Mark	$2=2$	1	1	2
LA ½ Mark (Fill in the Blanks)	$10+4=14$	2	½	7
LA ½ Mark	$8=8$	1	½	4
LA 1 Mark	$5+5+2+2+2=16$	5	1	16
LA 2 Marks	$2=2$	1	2	4
Title Q 1 Mark	$1=1$	1	1	1
SA Q 1 Mark	$3=1$	1	1	3
			Total	80

संस्कृतपाठ्यक्रमः (कोड नं. 122)

कक्षा –नवमी (2021 - 22)

वार्षिक मूल्यांकनम्

'अ' – भागः

40 अङ्काः

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्* (25 अङ्काः)	1. सन्धिकार्यम् 4
	स्वरसन्धिः (2 अङ्काः) > दीर्घः, गुणः, वृद्धिः, यण, अयादिः व्यञ्जनसन्धिः (1 अङ्कः) > वर्गीयप्रथमवर्णस्य तृतीयवर्णं परिवर्तनम्, 'म्' स्थाने अनुस्वारः विसर्गसन्धिः (1 अङ्कः) > उत्त्वम्, सत्वम्
	2. शब्दरूपाणि 4
	पुंलिङ्गशब्दाः (1 अङ्कः) > अकारान्तः - बालकवत्, उकारान्तः - साधुवत्, इकारान्तः - मुनिवत्, ऋकारान्तः - पितृवत् > हलन्तः - राजन्, भवत्, गुणिन्, विद्वस् स्त्रीलिङ्गशब्दाः (1 अङ्कः) > आकारान्तः - लतावत्, इकारान्तः - मतिवत्, ईकारान्तः - नदीवत्, उकारान्तः - धेनुवत्, ऋकारान्तः - मातृवत् नपुंसकलिङ्गशब्दाः (1 अङ्कः) > अकारान्तः - फलवत्, इकारान्तः - वारिवत्, उकारान्तः - मधुवत् > हलन्तः - जगत् सर्वनामशब्दाः (1 अङ्कः) > अस्मद्, युष्मद् > किम्, तत् (त्रिषु लिङ्गेषु)
	3. घातुरूपाणि 4
परस्मैपदिनः. (3 अङ्काः) > पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, अस्, कृ, पा(पिब) त्यज्, स्था, शक्, क्षाल्, ज्ञा, श्रु, दा, सूच्, रक्ष्, हस्, घृ, स्मृ, मिल्, कुप्, (पञ्चसु लकारेषु) आत्मनेपदिनः (1 अङ्कः) > सेव्, लभ्, वन्द्, रुच् (लट्लकारे, लृट्लकारे लङ्लकारे च)	
4. कारक-उपपद-विभक्तयः 4	
> द्वितीया –परितः, समया/निकषा, प्रति, विना, उभयतः, धिक्, > तृतीया – सह/ समम्/ सार्धम्, विना, अलम्, हीन	

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ चतुर्थी – रुच, दा (यच्छ), नमः, कुप/कुध, स्वस्ति, स्वाहा ➤ पञ्चमी – विना, ऋते, वहिः, भयार्थे, रक्ष, अनन्तरम्, पूर्वम्, परः ➤ षष्ठी – उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः, वामतः, दक्षिणतः, निर्धारणे ➤ सप्तमी- स्निह, विश्वस, निपुण, कुशल, प्रवीण 	
	5. प्रत्ययाः	4
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, क्तवतु, क्त, शतृ, शानच् 	
	6. सङ्ख्या – 1-100, 1-4 त्रिषु लिङ्गेषु केवलं प्रथमा-विभक्तौ	3
	7. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः)	2
पठितावबोधनम् (15 अङ्काः)	8. वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि अधिकृत्य उचितप्रश्नवाचकपदानां चयनम्	5
	9. प्रसङ्गानुसारम् अर्थचयनम् (पाठान् आधृत्य बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)	4
	10. भाषिककार्याय तत्त्वानि (पाठाधारितानि) -	6
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ वाक्ये कर्तु – क्रिया पदचयनम् ✓ कर्तु – क्रिया – अन्वितिः ✓ विशेषण – विशेष्यचयनम् ✓ पर्याय – विलोमपद – चयनम् 	
		योगः = 40 अङ्काः

‘आ’ – भागः 40 अङ्काः
(वर्णनात्मकाः प्रश्नाः)

अपठित – अवबोधनम् (10 अङ्काः)	1. एकः गद्यांशः	10
	<p>80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् (2+4) ➤ शीर्षकलेखनम् (1) ➤ अनुच्छेद – आधारितं भाषिकं कार्यम् (3) <p>भाषिककार्याय तत्त्वानि -</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ वाक्ये कर्तु – क्रिया पदचयनम् ✓ विशेषण – विशेष्य चयनम् ✓ पर्याय – विलोमपद – चयनम् 	
रचनात्मकं कार्यम् (15 अङ्काः)	2. सङ्केताधारितम् औपचारिकम् अथवा अनौपचारिकं पत्रलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णं पत्रं लेखनीयम्)	5
	3. चित्राधारितं वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया चित्रवर्णनम् अनुच्छेदलेखनं वा करणीयम्)	5
	4. हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादः	5

पठित – अवबोधनम् (15 अङ्काः)	5. गद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।	3
	6. पद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।	3
	7. नाट्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।	3
	8. एकस्य श्लोकस्य अन्वयः (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णः अन्वयः लेखनीयः)	2
	9. घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्	4
		योगः = 40 अङ्काः

पुस्तकम् – 'शेमुषी' संस्कृतपुस्तकम् (नवमश्रेण्यै)

परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः –

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	भारतीवसन्तगीतिः
द्वितीयः पाठः	स्वर्णकाकः
तृतीयः पाठः	गोदोहनम्
चतुर्थः पाठः	कल्पतरुः
पञ्चमः पाठः	सूक्तिमौक्तिकम्
षष्ठः पाठः	भ्रान्तो बालः
अष्टमः पाठः	लौहतुला
नवमः पाठः	सिकतासेतुः
दशमः पाठः	जटायोः शौर्यम्
एकादशः पाठः	पर्यावरणम्

* अनुप्रयुक्तव्याकरणस्य अंशानां चयनं यथासम्भवं 'शेमुषी' पाठ्यपुस्तकात् करणीयम्। यदि ततः न सम्भवति तर्हि 'अभ्यासवान् भव - प्रथमो भागः' इत्यस्मात् कर्तुं शक्यम्।

निर्धारित – पाठ्यपुस्तकानि –

1. 'शेमुषी' - प्रथमो भागः, पाठ्यपुस्तकम्, संशोधितसंस्करणम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि.)
2. 'अभ्यासवान् भव' - प्रथमो भागः – व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि.)
3. 'व्याकरणवीथिः' - व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि.)

आन्तरिक-मूल्याङ्कनम्
(20 अङ्काः)

उद्देश्यानि

- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः ।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः ।
- ❖ चिन्तनक्षमतायाः आत्मविश्वासस्य च संवर्धनम् ।

क्र. सं.	गतिविधयः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनबिन्दवः
1.	आवधिक-परीक्षा: (पीरियोडिक- असेसमेंट)	लिखितपरीक्षा	05	विद्यालयेन समये समये लिखितपरीक्षाणाम् आयोजनं करणीयं भवति ।	परीक्षासु यत्र विद्यार्थिनः श्रेष्ठाः अङ्काः स्युः तयोः द्वयोः परीक्षयोः एव अधिभारः ग्रहीतव्यः । अपि च आवधिकपरीक्षासु अपि प्रश्नेषु आन्तरिकविकल्पाः देयाः । मूल्याङ्कनसमये यदि छात्रः सर्वान् प्रश्नान् उत्तरति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः सन्ति तेषाम् एव मूल्याङ्कनं करणीयम् ।
2	बहुविधमूल्याङ्कनम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षायां पाठितस्य पाठस्य लघुमूल्याङ्कनम् ❖ निर्गतपत्राणि ❖ प्रश्नोत्तरी ❖ मौखिकी परीक्षा ❖ प्रतियोगिताः ❖ प्रश्नमञ्चस्य आयोजनम् 	05	कक्षायां पाठित-पाठस्य विषयस्य वा बहुविधं मूल्याङ्कनम् अपेक्षितम् अस्ति । अनेन विद्यार्थिनां विविधकौशलानां मूल्याङ्कनं भवेत् ।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मौलिकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्
3.	निवेशसूचिका (पोर्टफोलियो)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षाकार्यम् ❖ सामूहिक- मूल्याङ्कनम् ❖ स्वमूल्याङ्कनम् ❖ विद्यार्थिनः विषयगताः उपलब्धयः 	05	विद्यार्थिभिः कक्षायां कृतानां कार्याणाम् उपलब्धीनां च संरक्षणं संयोजनं च सञ्चिकायां पत्रावल्यां वा करणीयम् । एतेन समग्रं मूल्याङ्कनं प्रमाणिकत्वेन भवितुं शक्नोति ।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सुलेखः ❖ तथ्यात्मकता ❖ प्रामाणिकता ❖ समयबद्धता

4.	भाषा-संवर्धनाय गतिविधयः (क) श्रवण-भाषण-कौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कथा ❖ संवादः / वार्तालापः ❖ भाषणम् ❖ नाटकम् ❖ वार्ताः ❖ आशुभाषणम् ❖ संस्कृतगीतानि ❖ श्लोकोच्चारणम् ❖ प्रहेलिकाः 	05	<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः कामपि कथां श्रावयितुं शक्नुवन्ति। ❖ शिक्षकः कमपि विषयं सूचयित्वा परस्परं संवादं कारयितुं शक्नोति। ❖ दूरदर्शने वार्तावली इत्याख्यः संस्कृत-कार्यक्रमः प्रसारितः भवति तं द्रष्टुं छात्राः प्रेरणीयाः। ❖ श्रवण-कौशल-मूल्याङ्कनाय शिक्षकः स्वयम् अपि कथां श्रावयित्वा ततः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नोति। 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम् (आरोहावरोह-गतियति-प्रयोगः)
	(ख) लेखनकौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विविधविषयान् आधृत्य मौलिकलेखनम् यथा- देशः, माता, पिता, गुरुः, विद्या पर्यावरणम्, योगः, समयस्य सदुपयोगः, शिक्षा, अनुशासनम् इत्यादयः। ❖ शैक्षिकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रतिवेदनलेखनम्। ❖ दैनन्दिनीलेखनम्। ❖ सङ्केताधारितं कथालेखनम्। ❖ भित्तिपत्रिकायाः निर्माणम्। ❖ श्रुतलेखः ❖ सूक्तिलेखनम् 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः यथाशक्यं कक्षायामेव लेखनकार्यं कुर्युः। ❖ टिप्पणी- पुस्तिकायाः निर्माणम्। ❖ वैयक्तिकपरीक्षणम्। 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषतः पञ्चमवर्णस्यप्रयोगः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलेखः ❖ प्रस्तुतीकरणम्
अवधातव्यम् –उपर्युक्त-गतिविधयः उदाहरणरूपेण प्रदत्ताः सन्ति। एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यगतिविधयः अपि भवितुमर्हन्ति।					